

ROZDZIAŁ V

REFORMA MONETARNA

W KONTEKŚCIE OGÓLNOŚWIATOWYCH PRZEMIAN:

PRZYKŁAD MOŻLIWEJ ZMIANY

**REFORMA MONETARNA
W KONTEKŚCIE OGÓLNOŚWIATOWYCH PRZEMIAN:
PRZYKŁAD MOŻLIWEJ ZMIANY**

Chociaż książka ta koncentruje się na zagadnieniu reformy monetarnej jako ważnym aspekcie gruntownych przemian globalnych, których niedługo będziemy świadkami, nie oznacza to, że ten aspekt jest ważniejszy niż inne. Przemiana potrzebna jest wszędzie: od instytucji po jednostki, od technologii po sferę duchową.

Pieniądz, jego sposób funkcjonowania, jego wpływ na społeczeństwo – to tematy nagminnie lekceważone, mimo że wydaje się, iż stanowią one centralny element układanki. Zagadnieniem tym nie przejmują się zbytnio ani eksperci, ani ci, którzy poszukują alternatyw dla obecnego systemu gospodarczego. Być może nie jest ono ważniejsze od innych problemów, ale z pewnością nie jest mniej od nich ważne. Dotyczy po prostu każdego.

EWOLUCJA ZAMIAST REWOLUCJI

Trzy reformy, o których traktuje ta książka – reforma pieniądza, własności ziemi i systemu podatkowego – stanowią wprawdzie tylko niewielką część zmian niezbędnych do przetrwania na naszej planecie, ale wpisują się w liczne próby stworzenia nowych relacji pomiędzy człowiekiem i naturą oraz nowych stosunków między samymi ludźmi. *Gdy pozwolimy na rozwój struktur społecznych, które ze swej natury będą przeszkadzać w osiągnięciu tych celów, zagrożone będą: sprawiedliwość społeczna, przetrwanie środowiska naturalnego (ecological survival) i wolność.*

Proponowane tu reformy w przejrzystej formie łączą zalety kapitalizmu i komunizmu. Unikają wad obu tych systemów i wyznaczają „trzecią drogę”. Zapewniałyby wolność osobistą i umożliwiałyby wzrost w warunkach wolnego rynku i znacznie większej równości społecznej. Jednocześnie położyłyby kres wyzyskowi znacznej większości przez niewielką mniejszość – bez uciekania

się do poważnych regulacji, gospodarki planowej oraz wszechpotężnej biurokracji.

Dążenie komunizmu do uwolnienia społeczeństwa od wyzysku nie zostało zrealizowane, ponieważ komunizm, w celu zapewnienia każdemu minimum egzystencjalnego, wyeliminował wolność osobistą. Z drugiej strony kapitalizm, pozwalając na czerpanie korzyści z ziemi i kapitału w ramach nieograniczonej wolności osobistej, doprowadził do zagrożenia minimum egzystencjalnego większości ludzi. Obydwa systemy zaszły zbyt daleko w realizacji swoich założeń. Jeden hołdował zasadzie prymatu wolności od głodu nad wolnością wyboru własnego sposobu życia. Drugi dawał najwyższy priorytet wolności osobistej, która przy obecnym systemie monetarnym dostępna jest tylko dla nielicznych. Obydwa systemy mają do pewnego stopnia rację, ale żaden nie potrafił stworzyć niezbędnych warunków, które umożliwiłyby prawdziwie ludzką egzystencję, włącznie z prawdziwą wolnością.

Reformy, które tu proponujemy mogą ograniczyć rozmiary interwencji rządu i stworzyć gospodarkę ekologiczną, w której towary i usługi byłyby produkowane i oferowane w optymalnej ilości i na optymalnym poziomie złożoności, ponieważ zapewniałoby im to najniższe ceny, a więc największą konkurencyjność w wolnym systemie.

Ludzie w krajach wysoko uprzemysłowionych w niewielkim stopniu zdają sobie sprawę z rozmiarów redystrybucji bogactwa poprzez system monetarny i system własności ziemi. Dzieje się tak dlatego, że wyzyskowi poddane są kraje rozwijające się i to ich robotnicy płacą cenę za systemy monetarne funkcjonujące w świecie uprzemysłowionym. Mimo że oni cierpią w największym stopniu, to nie ma zbyt wielkiej szansy, by idee, o których mowa, wprowadzono w życie najpierw w krajach Trzeciego Świata. W sferze pieniądza, własności ziemi i w polityce dominują w tych krajach wąskie elity.

Istniałaby jednak możliwość wprowadzenia zmian w niewielkich krajach demokratycznych w Europie. Na przykład Skandy-

nawia, zamieszkała przez narody w większości bogate i wykształcone, mogłaby się okazać otwarta na zmiany społeczne. A o to właśnie chodzi w reformie monetarnej.

W swoim wystąpieniu przed Komisją Światową Narodów Zjednoczonych (U.N. World Commissions Public Hearing) w Moskwie 11 grudnia 1986 roku A. S. Cimoszenko z Instytutu Państwa i Prawa Akademii Nauk ZSRR zaproponował:

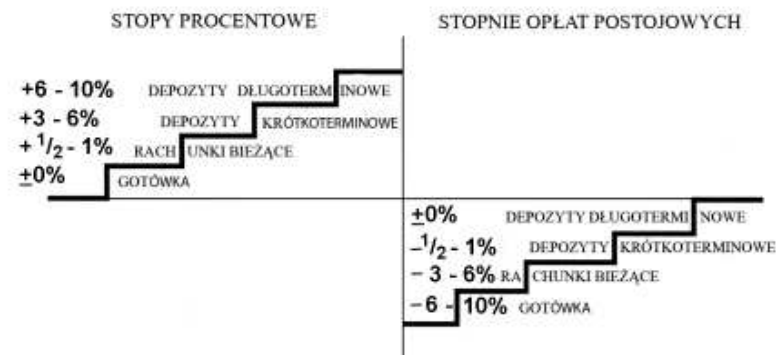
„Nie możemy dziś zapewnić bezpieczeństwa tylko jednemu krajowi kosztem innych. Bezpieczeństwo może być tylko światowe. Nie może ono jednak dotyczyć wyłącznie sfery politycznej lub wojskowej. Musi też obejmować sferę ekologii, gospodarki i problemów społecznych. Musi zapewnić spełnienie aspiracji ludzkości jako całości³².”

Walka ludzkości o sprawiedliwość społeczną i gospodarczą jest długa i zacięta. Doprowadziła ona do ostrych podziałów politycznych i religijnych. Wielu oddało w tej walce życie. Musimy pilnie zrozumieć, że nikt nie może zapewnić sobie bezpieczeństwa kosztem innych albo kosztem środowiska, od którego jesteśmy zależni. Żeby było to wykonalne, musimy wprowadzić głębokie i praktyczne zmiany w podstawowej strukturze naszego społeczeństwa. Mam nadzieję, że zmiany sugerowane w tej książce przyczynią się do zapewnienia bezpieczeństwa i sprawiedliwości ludziom i środowisku naturalnemu w skali globalnej i że wreszcie zaczną wypierać rewolucję na rzecz ewolucji.

ROZWIĄZANIA MOŻLIWE W NIEDALEKIEJ PRZYSZŁOŚCI

Zanim możliwe będzie przeprowadzenie reformy systemu pieniężnego, znaczna część społeczeństwa musi zdać sobie sprawę, że konieczne jest ograniczenie roli pieniądza do jego funkcji jako środka wymiany, miernika cen oraz stałego standardu wartości. Gdy wnioski te przełożone zostaną na działania polityczne, to bank centralny na polecenie rządu wprowadzi w miejsce oprocentowania *opłatę postojową* w celu zapewnienia obiegu pieniądza.

Gwarancja cyrkulacji

oraz średni roczny koszt kredytu

w systemie odsetkowym	
A. Opłaty bankowe	1,7%
B. Premia od ryzyka	0,8%
C. Płynność	3,0%
D. Uwzględnienie inflacji	4,0%
Razem	9,5%

w systemie pieniądza neutralnego	
A. Opłaty bankowe	1,7%
B. Premia od ryzyka	0,8%
C. Płynność	0,0%
D. Uwzględnienie inflacji	0,0%
Razem	2,5%

Rysunek 18.

OPLATA POSTOJOWA

TWORZY SYSTEM PIENIĄDZA NEUTRALNEGO

Oplata postojowa, zapewniając obieg pieniądza, umożliwia- by jednocześnie wszystkie niezbędne transakcje. Jeśli dostępna jest wystarczająca ilość pieniędzy do obsługi niezbędnych transakcji, to nie ma potrzeby wprowadzania do obiegu większej ich ilości. Tym samym wzrost ilości pieniądza jest wynikiem wzrostu gospodarczego, a ten następuje według krzywej wzrostu naturalnego (krzywa na Rys. 1).

Gdy ktoś ma więcej gotówki niż potrzebuje, wpłaca ją do banku. W zależności od tego na jak długi okres deponowane byłyby pieniądze, bank zmniejszałby opłatę postojową lub odstępował od niej. Rys. 18 przedstawia w jaki sposób obecne stopy procentowe byłyby zastąpione przez stopnie opłaty postojowej. W przypadku depozytów długoterminowych opłaty by nie pobierano; najwyższej opłacie podlegałaby gotówka.

W nowym systemie można by przeciwdziałać tezauryzacji gotówki znacznie łatwiej niż za pomocą naklejania znaczków na odwrocie banknotu, jak czyniono to w Wörgl. A oto niektóre propozycje. Można by stosować system loterii. Zapewniałby on obieg gotówki poprzez wycofywanie konkretnego nominału w taki sam sposób, w jaki dokonuje się ciągnięcia w loterii.

Opierając się na przykład na dzisiejszym systemie ośmiu nominałów (w przypadku marki niemieckiej: 5/10/50/100/200/500/1000 DM), mieszano by osiem kolorowych kul reprezentujących poszczególne nominały banknotów z kulami białymi, które oznaczałyby pozostawienie nominału bez zmiany. Proporcje między kulami ustalano by zgodnie z regułami statystyki w taki sposób, żeby zapewnić zmianę każdego nominału średnio raz lub dwa razy do roku.

Ciągnięcia mogłyby się odbywać na przykład w każdą pierwszą sobotę miesiąca. Od momentu wylosowania nominału rozpoczynałby się okres zmiany, który trwałby do końca miesiąca. Wylo-

sowane banknoty pozostawałyby prawnym środkiem płatniczym i można by ich używać do płacenia w sklepach. Jednakże przy każdej transakcji dokonywanej przy użyciu tych banknotów pobierano by odpowiednią opłatę.

Inną możliwością jest wymiana unieważnionych banknotów po dokonaniu opłaty za wymianę w banku lub na poczcie. Ponieważ nikt nie lubi płacić, to każdy starałby się używać jak najmniej gotówki, wpłacając każdą nadwyżkę na konto bankowe.

Wymianę ułatwiałoby nadanie nowym banknotom innego koloru i wielkości. Nowy żółty banknot stumarkowy zastępowałby stary niebieski, który wycofywano by z obiegu. Ukrywanie starych banknotów można by uniemożliwić przez nadawanie nowym banknotom nieco większej długości lub szerokości – tak, by każdy fałszywy banknot wystawał z pliku, bez względu na jego grubość.

W przeciwieństwie do naklejek lub stemplowania pieniędzy, losowanie nominałów ma tę zaletę, że nie wymaga drukowania nowych pieniędzy. Można by zachować te same banknoty, których używamy obecnie, a koszty systemu nie przekroczyłyby kosztów związanych z wycofywaniem zużytych banknotów.

W tym nowym systemie pieniądza neutralnego banki miałyby taki sam obowiązek jak wszyscy inni przekazywać pieniądze tym, którzy ich potrzebują. Jeśli zaksięgowaliby bezodsetkowe depozyty i nie pożyczaly tych pieniędzy, ani nie przekazywały do banku centralnego lub regionalnego, to również musiałyby wносить opłatę postojową. Osoby korzystające z kredytu nie płaciłyby odsetek, tylko uiszczałyby opłatę bankową i premię od ryzyka w wysokości porównywalnej do opłat związanych z każdym kredytem bankowym. Te dwie opłaty wynoszą przeciętnie około 2,5% (w 1991 roku w Niemczech) każdego kredytu (zob. Rys. 18). W Szwajcarii wynoszą one tylko 1,5% przeciętnego kredytu. W krajach rozwijających się były one nawet dwu- lub trzykrotnie wyższe.

tłum. z angielskiego Witold Falkowski